

Sebepler Birer Perdedir

– fuatturker · 05 Kasım 2011

Etrafımızda gerçekleşen her şeyin oluşumu belli sebeplere bağlanır. Yaşamımızda birçok mucize vardır ve 'sebepler' nedeniyle birçok insan bunları göremez. Örneğin 'gölge güneş nedeniyle oluşur' düşüncesi gibi, her şeyin bir başka 'şey'nedeniyle oluştuğu mantığı, insanların çevrelerine alışkanlık gözüyle bakmalarına neden olur. Bu bakış açısıyla oluşan ülfet, birçok insanın gaflet içerisinde yaşamasının sebebidir.

Yarım tuz tanesi büyüklüğündeki yumurtanın 100 trilyon hücreden oluşan, akıl ve ruha sahip bir insana dönüşmesi kuşkusuz büyük bir mucizedir. Dahası bu dönüşümün her aşaması birer mucizedir. Ancak insan, bağlı bulunduğu sebep sistemi nedeniyle bunu olağan bir olay gibi görür.

Ey insan, 'üstün kerem sahibi' olan Rabbine karşı seni aldatıp-yanıltan nedir? Ki O, seni yarattı, 'sana bir düzen içinde biçim verdi' ve seni bir itidal üzere kıldı. Dilediği bir surette seni tertib etti. (İnfitâr Suresi, 6-7-8)

İnsanın meydana gelişi normal karşılanır ama yeni doğmuş bir bebek aniden konuşup yürümeye başlasa; bu, şahit olan her insanın aklının ihtiyarını kaldırır. Ancak Allah, yılları sebep olarak yaratır ve örneğin yaşlanma herkes için çok olağan bir durum haline gelir.

Evrendeki 300 milyar galaksinin ve her birindeki milyarlarca yıldızın ayrı ayrı kendi yörüngelerinde hareket etmeleri, hatta bazen galaksilerin birbirlerinin arasından geçmeleri sanki çok olağanmış gibi karşılanır. Çünkü onları yörüngelerinde tutan ve düzeni sağlayan bir çekim kuvveti vardır. Üzerinde yaşadığımız Dünya'nın hem bu gök cisimlerinden zarar görmemesi, hem iç katmanlarındaki mağmadan etkilenmemesi çok hassas dengelere bağlıdır. Gerçekte sebep mantığına göre düşünecek olursak bu dengelerin bozulması an meselesidir. Ancak böyle bir şey yaşanmaz, yeryüzünde canlılık sürer gider. Bu, Yüce Allah'ın rahmetinin ve korumasının her an üzerimizde olması nedeniyledir.

Gökyüzünü korunmuş bir tavan kıldık; onlar ise bunun ayetlerinden yüz çeviriyorlar. (Enbiya Suresi, 32)

Sebeplerin olması Allah'ın sonsuz aklını ve gücünü kavramamız için çok önemlidir. Sebeplerin her birinin birbiriyle bağlantılı oluşu da, hiçbir şeyin rastlantı sonucu olamayacağını kanıttır. Çünkü Allah üstün aklıyla her şeyi en küçük detayına kadar takdir eder ve düzenler.

Allah hem yarattığı olayları, hem de sebepleri her an kontrolü altında tutar. Yüce Allah Kur'an'da, gölgeyi yarattığını ve ardından güneşi gölgeye sebep kıldığını bildirir:

'Rabbini görmedin mi, gölgeyi nasıl uzatıvermiştir? Eğer dilemiş olsaydı onu durgun kılardı. Sonra biz güneşi ona bir delil kılmışızdır. '(Furkan Suresi, 45)

Enfal Suresi'ndeki bir ayette de Allah, olacak olanı gerçekleştirmek için bir başka olayı delil kıldığını haber verir:

Hani siz vadinin yakın kenarında, onlar uzak yamacındaydılar, kervan ise sizden daha aşağıdaydı. Eğer sözleşseydiniz, kaçınılmaz olarak sözleşme yeri (veya konusu) hakkında anlaşmazlığa düşerdiniz; ancak Allah, olacağı olan işi gerçekleştirmek için (böyle yaptı). Böylece, helak olacak kişi apaçık bir delilden sonra helak olsun, diri kalacak kişi apaçık bir delilden sonra hayatta kalsın. Şüphesiz Allah, gerçekten işitendir, bilendir. (Enfal Suresi, 42)

İnsanlar gerçekleşen bir olay karşısında yine sebep sistemi gereği, "bu sebepler bu sonucu yarattı" derler. Oysa ayetteki ifadeden çok açıktır ki, aslında bu sonuç için bu sebepler yaratılmıştır.

Güneşin sıcaklığının uzay boşluğunda dağılmadan hedefe kilitlemiş gibi ilerleyerek Dünya'ya ulaşması ancak Allah'ın dilemesiyledir. Gökleri ve yeri zeval bulurlar diye her an kudreti altında tutan, göğün boşluğunda boyun eğdirilmiş kuşları boşlukta tutan, devasa gemileri suda batmadan tutan sonsuz güç sahibi Yüce Allah'tır. Ancak yerçekimi, suyun kaldırma kuvveti gibi doğa kanunları, bu durumlara sebep kılınmıştır.

İnsanlara çevrelerindeki her şeyi olağan gösteren sebepler, gerçekte üzerinde derin düşünülmesi gereken iman hakikatleridir. Canlı ya da cansız Allah'ın yarattığı varlıkların özellikle detaylarındaki iman hakikatleri, Allah'ın sonsuz ilmini kavrayabilen kullarının Rabb'ine yakınlaşmasına vesile olur.

Herşeyin sebeplere bağlı gibi yaratılmasındaki hikmetlerden biri de, insanın sürekli imtihan olmasıdır. İnsan hem Allah'ın yarattığı olaylar hem de sebeplerle de imtihan olur. Ve bunlar karşısında gösterdiği ahlak ile sınanır. Olaylar sebepsiz olarak yaratılsaydı, imtihan ortadan kalkardı. Allah, oluşan her mucizeyi aklın kabul edeceği şekliyle yaratır. Ve böylece kullarının gaybe imanını ve Kur'an ahlakına uygun davranışlar gösterip göstermediklerini sınar.

Sebeplerin birer perde hükmünde olduğunu söyleyen Bediüzzaman'ın bu konudaki tefekkürü şöyledir: "Ey sebepler dairesinde meydana gelen işleri, hadiseleri sebeplere isnat eden gafil, cahil! Mal sahibi zannettiğin esbab, mal sahibi değildir. Asıl mal sahibi, onların arkasında iş gören kudret-i ezeliyedir. Onlar ancak o kudretten gelen hakiki tesirleri ilan ve neşretmekle muvazaftırlar... Yalnız gafil ve cahil olanlar hadiselerde ve vukuattaki hikmetleri, güzellikleri görmediklerinden, Cenab-ı Hak'tan şikva ve şikayetlere başlarlar. İşte o şikva ve şikayetlerin hedefini değiştirmek için esbab(sebepler) vaz'edilmiştir."

Her olay için sebepleri en ince ayrıntılarla oluşturup, aklımızın kabul edeceği kurallar zinciri içinde yaratan Allah, dilediği her şeyi, dilediği anda ve dilediği gibi yaratmaya gücü yetendir.

"Gökleri ve yeri yaratan, onların bir benzerini yaratmağa kadir değil mi? Elbette (öyledir); O, yaratandır, bilendir." (Yasin Suresi, 81)

Allah dileyseydi her şeyi sebepsiz olarak da yaratabilirdi. Ancak kılınan sebepler, bizlerin aklımıza uygun olması içindir. Biliriz ki imtihan dünyasında sebepler bizim içindir, O sebeplerden münezzehtir. Yüce Allah, Tek olan, Zatında, sıfatlarında, işlerinde, isimlerinde, hükümlerinde, asla ortağı veya benzeri, dengi bulunmayan, yoktan var edendir; O, merhamet edenlerin en merhametlisidir.